

Kulturbanen

Start – Sct. Kjelds Brønd

Sct. Kjelds Brønd er placeret på Nytorv og er lavet af billedhugger Anders Jensen Bundgaard. Den er lavet af fransk kalksten og står på en granitsokkel. Den 29. maj 1914 begyndte vandet at løbe ud af brøndens tre fiskehoveder.

Brønden er til minde om Viborgs skytshelgen fra første halvdel af det 12. århundrede.

Sct. Kjeld blev udnævnt til domprovst i starten af 1200-tallet, og da der kort tid efter udbrød brand i Domkirken, gik han op i Domkirkens tårn og bad om hjælp til at stoppe ilden. Han døde den 27. september 1150, og der blev fortalt om folk, der blev helbredt ved hans grav. Disse rygter gjorde, at folk kom langvejs fra for at opleve det, og i juli 1189 blev Sct. Kjeld kanoniseret af Pave Clementis 3

Post 1 – Skulpturen Havet

Billedhuggeren Sigrid Lützens store skulptur Havet er lavet i blankpoleret vongagranit (fra Skåne). Den står uset i gården bag det tidligere turistbureau, og var en del af en større kunstnerisk offensiv, som Statens Kunstfond og Viborg Kommunes kunstkomité samarbejdede om. Statens Kunstfond donerede på én gang fem markante værker til Viborg, og Sigrid Lützens værk var imellem.

Post 2 – Amtmandens Have

Amtmandens Have i Viborg ligger midt i den historiske del af Viborg. Haven knytter sig til Amtmandsboligen som ligger ud til Nytorv. I forbindelse med at Boligselskabet Sct. Jørgen etablerede udlejningsboliger i det historiske område blev haven renoveret i et samarbejde med Kongelig Bygningsinspektør Jens Andrew Baumann og Landskabsarkitekt Torben Schønherr. Haven fremstår nu som en nyfortolkning af amtmandens historiske have, og er en halvoffentlig grøn oase – Il giardino segreto – en ”hemmelig” frodig have omgivet af historiske bygninger, kig til domkirken og gamle store træer.

Post 3 – Pumpetorget

I 2004 stod Pumpetorget med sin karakteristiske pumpe færdigt. Livskunstneren, fabrikant Peder Nybo Jensen var sponsor, da Pumpetorget som en del af den samlede plan for Sct. Mogens Gade blev lagt om. Det lille anlæg med vandkunst, bænk og lindetræ var en gave fra Peder Nybo Jensen. Til gengæld fik han lov til at få en leveregel mejslet i granit: »Sæt dig store mål. Sæt dig tydelige spor. Så det kan ses, du har været her.«

Post 4 – Gråbrødre Kloster

Viborg er historisk set en gammel kongeby, hvor magten var stor, velstanden var blomstrende, og derudover var det kirkens hovedsæde. Frans den Hellige og hans munkeorden er grundlaget for de klosterbygninger, som kan ses i Viborg i dag.

Reformationen startede i Viborg – mere præcist - hvor Viborg Gråbrødre Kloster ligger i dag. Dermed er Viborg Gråbrødre Kloster en meget vigtig del af formidlingen af byens unikke, spændende og grundlæggende historie.

Viborg Gråbrødre kloster anvendes i dag som ældreboliger, men for at klostrets kendte historie videregives og synliggøres, så samarbejder Viborg Gråbrødre kloster med Viborg Kommune og VisitViborg, så de lokale borgere og byens mange turister har mulighed for at opleve og tilegne sig viden og indblik i det historiske sted.

Post 5 – Hans Tausen skulpturen.

Hans Tausen var en dansk gejstlig og reformator, senere biskop i Ribe. Han oversatte Biblen til dansk og er kendt som "den danske Luther".

Den kontroversielle skulptur, "Hans Tausen" af billedhuggeren Bjørn Nørgaard blev indviet på 475 års dagen for reformationens gennemførelse i Viborg (dvs. i 2011). Statuen er en forholdsvis abstrakt fortolkning af Hans Tausen som med biblen i hånden prædiker de protestantiske tanker.

Skulpturen er placeret i parken Hans Tausens Minde, som blev etableret i 1836 (300 året for Reformationen). I parken kan man også se den hvide sten Ved siden af skulpturen ses en mindesten for Hans Tausen den hvide sten, som er den gravsten, hvorfra Hans Tausen ifølge traditionen prædikede for folket, da der ikke var plads til alle inde i gråbrødrenes kirke.

Post 6 – Viborg Museums lokalhistoriske arkiv.

På museet kan du finde arkivalier fra foreninger, institutioner, privatpersoner, virksomheder - f.eks. breve, dagbøger, dokumenter, mandtalslister, protokoller, regnskaber, scrapbøger.

Kortsamlinger over Viborg Kommune eller dele af den. I kortsamlingen findes også bygningstegninger.

Ca. 75.000 fotos fra Viborg Kommune gennem de sidste ca. 140 år.

Aviser fra 1773 til i dag. Alle artikler er registreret.

Lydbånd samt film- og videooptagelser. På arkivet kan du låne lokalhistoriske film på DVD.

Museet er etableret i en af de Viborg Kommunens mange bygninger i Midtbyen, som blev til overs, da Viborg Kommune i 2011 flyttede ind i det nye Rådhus på det tidligere kaserneområde.

Post 7 – Kongehyldningsmonumentet.

På Margrethepænen, der nu er et lille område med græs mellem Domkirken og Gråbrødre Kloster, er landets regenter gennem tiderne blev kronet.

Skulpturen er af bronze og granit og forestiller Dronning Margrethe I og Erik af Pommern. Den er udført af billedhugger Axel Poulsen og blev afsløret den 22. april 1965. Tilstede var Hans Kongelige Højhed Kong Frederik d. 9 og den unge kronprinsesse Margrethe.

Inskriptionen lyder: Viborg Landsting Jyllands Kongehyldningssted gennem mere end seksårhundreder.

Post 8 – Vestre Landsret

Vi skal mere end 1.000 år tilbage i tiden, præcist hvornår vides ikke, hvor der fandtes 3 tre landsting: ét for Skåne, ét for Sjælland og Lolland-Falster samt Viborg Landsting, som omfattede hele Nørrejylland, Fyn og Sønderjylland.

Oprindeligt var landstingene en domstol, men de tog sig også andre opgaver. Mest kendt er kongehyldningerne, som fortsatte til 1655. Men både økonomiske stridigheder og andre uoverensstemmelser kunne behandles på landstinget.

Efter enevældens indførelse i 1660 blev landstinget mere og mere en udpræget domstol, hvor dommerne efterhånden alle var jurister, hvor det før havde været fremtrædende adelsfolk.

I 1805 blev Landstinget ophævet og ændret til Landsoverretten i Viborg, og derved til en appeldomstol. I 1919 blev Landsoverretten i Viborg ændret til Vestre landsret og flyttede ind i den nyetablerede bygning med sukkenes bro over til Viborg Arrest (og tidligere domicil for Viborg Polit).
Bygningen vil fremover være en del af Viborg Museum.

Post 9 – Viborgpiggen

Skulpturen Retfærdigheden – også kaldet Viborgpiggen - er placeret på Stænderpladsen nær Vestre Landsret. Den blev bestilt til byen som en borgergave i anledning af byjubilerne i 1950.

Det var oprindeligt billedhuggeren Anker Hoffmanns plan at hugge en skulptur, der skulle gengive fru Justitia, retfærdighedens gudinde, men det blev ændret til en kvindeskikkelse, der udover retfærdighed også udstrålede en kvindelig frodighed og urkraft. Han huggede bindet væk fra hendes øjne og fru Justitias vægt og sværd blev erstattet med en griffel og en lovsamling. Og siden borgmesteren trak klædet af viborgpiggen, har hun været en af byens mest kendte skikkelser.

Post 10 - Mindedyssen ved Domkirken

Mindedyssen blev sat for at erindre om to vigtige afsnit af Danmarkshistorien. Dette står beskrevet på den store sten øverst på højen. På nordsiden står der: Her lå Viborgs Landstings og Overrets Domhus 1639 – 1871. På siden, der vender mod domkirken, står der: Her holdtes de Nørrejydske stænders møder 1836-1848.

Mindehøjen blev til i 1906 på initiativ af nogle borgere fra Viborg. Der er 30 sten, men kun ti af dem står der noget på. På stenene står der navne på dem, der har været en del af Landstinget og overretten samt stændermøderne.

Post 11 – Skovgaard Museet

Skovgaard Museet har eksisteret siden 1937, da byrådet i Viborg besluttede at hædre skaberen af al fresco-malerierne i Viborg Domkirke, Joakim Skovgaard, ved at oprette et museum for ham, hans familie, og for de andre kunstnere, som medvirkede ved udsmykningen af Viborg Domkirke. Museet blev oprettet delvist på grundlag af en kunstsamling doneret af Skovgaard-familien. I dag vises museets samlinger i byens gamle rådhus fra 1728 bygget af Claus Stalknecht beliggende lige ved siden af Viborg Domkirke. Her finder man portrætter og landskaber fra den danske guldalder og tiden efter. Man finder også en samling kunsthåndværk fra omkring 1900.

Post 12 – Skovgaard Museets Have

Bag Skovgårds Museet på Domkirkepladsen ligger Museumshaven, en lille grøn plet. Der er offentlig adgang til haven hele året, og man er velkommen til at spise medbragt mad ved de opstillede borde og bænke. I 1972 blev et lille traktørsted med lettere udskænkning indviet i Skovgaard Museets Have. Haven benyttes til mange forskellige kulturelle arrangementer.

Post 13 – Flyvevåbnets mindesten

Mindestenen er rejst 1. oktober 2000 i anledning af Flyvevåbnets 50-års fødselsdag mhp. at mindes dem, der er faldet i tjeneste.

Post 14 - Bispegården

Viborg Domkirke er med sine to slanke tårne blevet et vartegn for Viborg. Den er oprindelig opført i 1100-1200-tallet i romansk stil. Hærges af flere brande, genopført og ombygget mange gange stod den faldefærdige bygning til nedrivning, der blev påbegyndt i 1863. Herefter opførtes den nuværende kirke 1864-1876 i kvadersten efter tegninger af N.S. Nebelong som en rekonstruktion af den oprindelige romanske bygning, hvoraf kun krypten står tilbage. Kirkens indre er udsmykket af Joakim Skovgaard 1897-1913. Kong Erik 5. Klipping blev efter mordet i den nærliggende Finderup Lade i 1286 begravet i kirkens kor.

Viborg domkirke er hovedkirken i Viborg stift, og til et stift hører en administration som rådgiver provster, præster og menighedsråd. Udover at være hjemsted for stiftsadministrationen, så er Bispegården også Biskop Henrik Stubkjærs bolig.

Post 15 – Generalkommandoen

Generalkommandoen er opført i 1913 efter tegninger af arkitekt Søren Vig-Nielsen, og var indtil 2007 ejet og benyttet af Forsvaret. Bygningen blev bygget på grund af Viborg blev det militære centrum for Fyn og Jylland, efter Hærloven af 1909 bestemte at 2.

Generalkommando skulle flyttes fra Aarhus til Viborg. Det var Viborg Kommune der stod for opførelsen af bygningen, og indkvartering af det medfølgende personale. Jyske Brigade fik også deres stabskvarter i bygningen. I 1923 blev Generalkommandoen i Viborg nedlagt, og Jyske Brigade skiftede navn til 2. Jydske Division, og igen i 1933 til Jydske Division. Staben benyttede bygningen indtil november 1942, hvor tyskerne under 2. verdenskrig flyttede alle danske militære enheder væk fra Jylland.

Efter krigens afslutning kom bygningen igen i Forsvarets besiddelse. Forsvarets Bygningstjeneste overtog bygningen i 1959, efter at indkvarteringsloven af 1924 var blev ophævet, og dermed Viborg Kommunes forpligtelser overfor personalet og bygningerne. Forsvarets Bygningstjeneste flyttede i 2007 personalet til Hjørring, og Forsvaret solgte de fredede bygningerne til en privat ejer.

På modsatte side af vejen ligger Viborgs Middelalderlige Katedralskole.

Post 16 - Domprovstegården

Domprovstegården er opført i slutningen af 1400-tallet, og var i adelens eje og blev lykkeligvis skånet under de store brande. I 1834 blev den købt af kammerherre Undall, inspektør ved Viborg Tugthus. Han lejede Domprovstegården ud, og den blev en overgang benyttet som arbejdsanstalt

for kvinder. Efter hans død overgik gården til hans svigersøn, landsoverretsprøkurator Bregendahl, der blev byens folketingsmand, og hvis fortjeneste det er, at landets første kreditforening i 1851 fik sæde i Viborg. Efter Bregendahls død i 1872 blev ejendommen embedsbolig først for stiftsprovsten og senere for domprovsten.

Post 17 – Rævekrukken ved Sortebrødre Kirke.

Rævekrukken er en skulptur lavet af Erik Heide i støbejern og den står på plænen ved Sortebrødre Kirke. Købt med midler fra Statens Kunstfond og Viborg Kommunes Kunstkomité i 1989.

Sortebrødre Kirke er sognekirke for Viborg Søndre Sogn og er også kendt under navnet Søndre Sogns Kirke. Den blev opført som en del af et sortebrødrekloster i sidste halvdel af 1200-tallet. "Sortebrødre" var et andet navn for Dominikanerordenen.

I Sortebrødre Kirke er der blandt andet en smuk altertavle og mere end 200 billeder på stolestaderne, som er et udtryk for datidens bibelopfattelse.

Post 18 – Viborg Bryghus

Viborg Bryghus er et mikrobryggeri, som blev indviet 11. maj 2006. 16 år efter at Odin Bryggeriet lukkede i Viborg, tog Viborg Stifts Folkeblad med chefredaktør Lars Norup i spidsen i 2004 initiativ til igen at åbne et bryggeri i byen. Bryggeriet og det tilhørende udskænkingssted "Bryggerstuen Munken" blev etableret i Wændelins Pakhus; en del af en gammel købmandsgård bygget af Søren Wændelin i 1854. Bygningen er i dag delvis fredet.

Post 19 – Hullet i jorden

Hullet i jorden har lige så lidt med Poul og Nulles TV-julekalender fra 1980 at gøre, som den udskældte TV-julekalender havde med julen. Det er derimod et kunstværk, som skulle markere færdiggørelsen af Latinerkvarteret i 1995, men det kunne dog først indvies i 1997.

Hvis du kikker ned i hullet, kan du se en stjernehimmel.

Post 20 – Løvebrønden i Latinerhaven

Endnu hundrede år efter den store brand i 1726 lå der mange ubebyggede brandtomter, og selv i dag er der en enkelt tilbage, nemlig Latinerhaven. I 1700-tallet tilhørte haven Latinskolen. Lysthuset i haven, "Rektors Lysthus", er fra Latinskolens periode, opført i 1780 og er i dag fredet. I 1928 blev haven overtaget af kommunen, efter at Latinskolen forlod området. Den er anlagt af stadsgartner Rasmus Brostrøm. Haven er opdelt i forskellige afdelinger med blomster, stauder og rhododendronbuske og et nyere afsnit med snapseurter.

Løvebrønden er tegnet af arkitekt Frederik Jensen. I Latinerhaven er desuden en mindetavle for Viborg-ornitologen H. Chr. C. Mortensen, kendt som "Fuglemortensen". Forfatteren Johannes V. Jensen, tidligere elev på Latinskolen, har skrevet teksten for den berømte lærer, der er kendt viden om for at have sat ringmærkningen i system.

Post 21 – Blicher-mindet

Den 14. september blev mindesmærket for Steen Steensen Blicher afsløret under afsyngelse af sangen "Hedelærken". Hedelærken var det navn, Steen Steensen Blicher havde givet sig selv.

Blicherstatuen har stået ved Stænderhuset, da huset stadig stod ved Domkirkepladsen. I 1957 ville viborgenserne have statuen flyttet fra Borgvold til sin gamle plads ved Domkirken, men dette skete ikke. I 1960 blev statuen flyttet til Latinerhaven.